WYROK TRYBUNAŁU (pierwsza izba)

z dnia 22 maja 2008 r.*

W sprawie C-462/06

mającej za przedmiot wniosek o wydanie, na podstawie art. 234 WE, orzeczenia w trybie prejudycjalnym, złożony przez Cour de cassation (Francja) postanowieniem z dnia 7 listopada 2006 r., które wpłynęło do Trybunału w dniu 20 listopada 2006 r., w postępowaniu:

Glaxosmithkline,

Laboratoires Glaxosmithkline

przeciwko

Jeanowi-Pierre'owi Rouardowi,

TRYBUNAŁ (pierwsza izba),

w składzie: P. Jann (sprawozdawca), prezes izby, A. Tizzano, A. Borg Barthet, M. Ilešič i E. Levits, sędziowie,

rzecznik generalny: M. Poiares Maduro,
sekretarz: C. Strömholm, administrator,

* Język postępowania: francuski

uwzględniając procedurę pisemną i po przeprowadzeniu rozprawy w dniu 15 listopada 2007 r.,

rozważywszy uwagi przedstawione:

— w imieniu Glaxosmithkline oraz Laboratoires Glaxosmithkline przez B. Soltnera, adwokata,

— w imieniu J.P. Rouarda przez C. Waquet, adwokat,

— w imieniu rządu francuskiego przez G. de Berguesa oraz A.L. During, działających w charakterze pełnomocników,

— w imieniu rządu niemieckiego przez M. Lummę, działającego w charakterze pełnomocnika,

— w imieniu rządu włoskiego przez I.M. Braguglię, działającego w charakterze pełnomocnika, wspieranego przez W. Ferrante, avvocato dello Stato,

— w imieniu rządu Zjednoczonego Królestwa przez Z. Bryanston-Cross, działającą w charakterze pełnomocnika, wspieraną przez A. Howarda, barrister,

— w imieniu Komisji Wspólnot Europejskich przez A.M. Rouchaud-Joët, działającą w charakterze pełnomocnika,

po zapoznaniu się z opinią rzecznika generalnego na posiedzeniu w dniu 17 stycznia 2008 r.,

wydaje następujący

Wyrok

1 Wniosek o wydanie orzeczenia w trybie prejudycjalnym dotyczy wykładni art. 6 pkt 1 oraz rozdziału II sekcji 5 rozporządzenia Rady (WE) nr 44/2001 z dnia 22 grudnia 2000 r. w sprawie jurysdykcji i uznawania orzeczeń sądowych oraz ich wykonywania w sprawach cywilnych i handlowych (Dz.U. 2001, L 12, s. 1, dalej zwanego „rozporządzeniem").

2 Wniosek ten został złożony w ramach sporu między J.P. Rouardem a spółkami Glaxosmithkline i Laboratoires Glaxosmithkline, z siedzibą odpowiednio w Zjednoczonym Królestwie i we Francji, które były według niego, zgodnie z zapisem jego umowy o pracę, jego współpracodawcami i od których żąda on wypłaty odszkodowania z tytułu rozwiązania umowy o pracę, jak z również tytułu stanowiącego nadużycie zerwania tej umowy.

Ramy prawne

3 Sekcja 1 rozdziału II rozporządzenia zatytułowana „Przepisy ogólne” zawiera art. 2, którego ust. 1 stanowi:

„Z zastrzeżeniem przepisów niniejszego rozporządzenia osoby mające miejsce zamieszkania na terytorium państwa członkowskiego mogą być pozywane, niezależnie od ich obywatelstwa, przed sądy tego państwa członkowskiego”.

4 Artykuł 6 rozporządzenia, umieszczony w rozdziale II sekcji 2, zatytułowanej „Jurysdykcja szczególna” stanowi:

„[Osoba mająca miejsce zamieszkania na terytorium państwa członkowskiego] może być również pozwana:

1) jeżeli pozywa się łącznie kilka osób — przed sąd miejsca, w którym ma miejsce zamieszkania jeden z pozwanych, o ile między sprawami istnieje tak ścisła więź, że pożądane jest ich łączne rozpoznanie i rozstrzygnięcie w celu uniknięcia wydania w oddzielnych postępowaniach sprzecznych ze sobą orzeczeń;

[…]

3) w sprawach dotyczących powództwa wzajemnego, które opiera się na tej samej umowie lub na tym samym stanie faktycznym, na których zostało oparte powództwo główne — przed sąd, w którym zawisło powództwo główne;

[…]”.

5 Motyw trzynasty rozporządzenia wśród jego celów wymienia:

„W sprawach dotyczących ubezpieczenia, umów zawartych pomiędzy konsumentami i z zakresu prawa pracy strona słabsza powinna być chroniona przez przepisy jurysdykcyjne dla niej bardziej korzystne niż przepisy ogólne”.

6 Sekcja 5 rozdziału II rozporządzenia zatytułowana „Jurysdykcja dla indywidualnych umów o pracę” zawiera w szczególności następujące przepisy:

„Artykuł 18

1. Jeżeli przedmiotem postępowania jest indywidualna umowa o pracę lub roszczenia z indywidualnej umowy o pracę, jurysdykcję określa się według niniejszej sekcji, bez uszczerbku dla art. 4 i art. 5 pkt 5.

[…]

Artykuł 19

Pracodawca mający miejsce zamieszkania w państwie członkowskim może być pozwany:

1) przed sądy państwa członkowskiego, w którym ma miejsce zamieszkania; lub

2) w innym państwie członkowskim

   a) przed sąd miejsca, w którym pracownik zazwyczaj świadczy lub ostatnio zazwyczaj świadczył pracę; lub

   b) jeżeli pracownik zazwyczaj nie świadczy lub zazwyczaj nie świadczył pracy w jednym i tym samym państwie — przed sąd miejsca, w którym znajduje się albo znajdował się oddział, który pracownika zatrudnił.

Artykuł 20

1. Pracodawca może wytoczyć powództwo tylko przed sądami państwa członkowskiego, na terytorium którego pracownik ma miejsce zamieszkania.

2. Przepisy niniejszej sekcji nie naruszają prawa do wytoczenia powództwa wzajemnego przed sąd, przed którym zgodnie z niniejszą sekcją zawisło powództwo główne".

Postępowanie przed sądem krajowym i pytanie prejudycjalne

7 J.P. Rouard został w 1977 r. zatrudniony przez spółkę Laboratoires Beecham Sévigné, ze statutową siedzibą we Francji i został oddelegowany do pracy w różnych państwach Afryki.

8 Na podstawie nowej umowy o pracę zawartej w 1984 r. ze spółką Beecham Research UK, inną spółką grupy, ze statutową siedzibą w Zjednoczonym Królestwie, J.P. Rouard został zatrudniony przez tę spółkę i oddelegowany do Maroka. Zgodnie z tą umową o pracę jego nowy pracodawca zobowiązał się do utrzymania uprawnień nabytych przez JP. Rouarda w ramach pierwotnej umowy o pracę ze spółką Laboratoires Beecham Sévigné, w szczególności w zakresie zachowania jego stażu pracy, jak również prawa do odszkodowania na wypadek rozwiązania umowy przez pracodawcę.

9 W 2001 r. J.P. Rouard został zwolniony. W 2002 r. wytoczył on przed conseil de prud'hommes (polubownym sądem pracy) w Saint-Germain-en-Laye powództwo przeciwko spółce Laboratoires Glaxosmithkline, następcy prawnemu spółki Laboratoires Beecham Sévigné ze statutową siedzibą we Francji oraz przeciwko spółce Glaxosmithkline, następcy prawnemu spółki Beecham Research UK ze statutową siedzibą w Zjednoczonym Królestwie. J.P. Rouard wystąpił o zasądzenie in solidum od tych dwóch spółek wypłaty odszkodowania z tytułu nieprzestrzegania procedury rozwiązania stosunku pracy, z tytułu zwolnienia bez rzeczywistej i ważnej przyczyny, jak również z tytułu bezprawnego rozwiązania jego umowy o pracę.

10 J.P. Rouard podnosi, że obie te spółki były jego współpracodawcami. Jego zdaniem sąd francuski właściwy względem spółki Laboratoires Glaxosmithkline, której statutowa siedziba znajduje się we Francji, jest również — na podstawie art. 6 pkt 1 rozporządzenia — właściwy względem spółki Glaxosmithkline.

11 Spółki te zakwestionowały właściwość conseil de prud'hommes w Saint-Germain-en-Laye, a sąd ten, ów zarzut braku właściwości uwzględnił. Orzeczenie w pierwszej instancji zostało uchylone przez cour d'appel (sąd apelacyjny) w Wersalu wyrokiem z dnia 6 kwietnia 2004 r., od którego spółki te wniosły kasację.

12 W tych okolicznościach cour de cassation (sąd kasacyjny) postanowił zawiesić postępowanie i zwrócić się do Trybunału z następującym pytaniem prejudycjalnym:

„Czy w przypadku sporu wszczętego przez pracownika przed sądem państwa członkowskiego przeciwko dwóm spółkom należącym do tej samej grupy, z których jedna, to jest ta, która zatrudniła tego pracownika w grupie, a następnie odmówiła jego ponownego przyjęcia, ma siedzibę w tym państwie członkowskim, a druga, w której zainteresowany pracował ostatnio w państwach trzecich i która go zwolniła, ma siedzibę w innym państwie członkowskim, podczas gdy powód powołuje się na zapis umowy o pracę, aby wykazać, że te dwie [spółki] były jego współpracodawcami, od których żąda on odszkodowania z tytułu jego zwolnienia, ma zastosowanie zasada jurysdykcji szczególnej zawarta w art. 6 pkt 1 rozporządzenia […], na mocy której osoba mająca miejsca zamieszkania na terytorium państwa członkowskiego może być pozwana „jeżeli pozywa się łącznie kilka osób — przed sąd miejsca, w którym ma miejsce zamieszkania jeden z pozwanych, o ile między sprawami istnieje tak ścisła więź, że pożądane jest ich łączne rozpoznanie i rozstrzygnięcie w celu uniknięcia wydania w oddzielnych postępowaniach sprzecznych ze sobą orzeczeń", czy też zastosowanie art. 6 pkt 1 [tego rozporządzenia] wyłącza norma art. 18 [ust.] 1 rozporządzenia, na mocy której w dziedzinie indywidualnych umów o pracę jurysdykcję określa się według rozdziału II sekcji [5] [tego rozporządzenia], w związku z czym każda z tych dwóch spółek winna być pozwana przed sąd państwa członkowskiego miejsca jej siedziby[?]".

W przedmiocie pytania prejudycjalnego

13 Przedkładając to pytanie, sąd krajowy zmierza zasadniczo do ustalenia, czy zasada jurysdykcji szczególnej zawarta w art. 6 pkt 1 rozporządzenia odnosząca się do współpozwanych ma zastosowanie w przypadku powództwa wytoczonego przez pracownika przeciwko dwóm spółkom mającym siedzibę w różnych państwach członkowskich, oraz które pracownik ten uważa za swoich współpracodawców.

14 Tytułem wstępu należy przypomnieć, że rozporządzenie zastępuje obecnie, w stosunkach pomiędzy państwami członkowskimi, konwencję z dnia 27 września 1968 r. o jurysdykcji i wykonywaniu orzeczeń sądowych w sprawach cywilnych i handlowych (Dz.U. 1972, L 299, s 32), zmienioną Konwencją z dnia 9 października 1978 r. w sprawie przystąpienia Królestwa Danii, Irlandii i Zjednoczonego Królestwa Wielkiej Brytanii i Irlandii Północnej (Dz.U. L 304, s. 1 i — tekst ze zmianami— s 77), Konwencją z dnia 25 października 1982 r. w sprawie przystąpienia Republiki Greckiej (Dz.U. L 388, s. 1), Konwencją z dnia 26 maja 1989 r. w sprawie przystąpienia Królestwa Hiszpanii i Republiki Portugalskiej (Dz.U. L 285, s. 1) oraz Konwencją z dnia 29 listopada 1996 r. w sprawie przystąpienia Republiki Austrii, Republiki Finlandii i Królestwa Szwecji (Dz.U. 1997, C 15, s. 1) (zwaną dalej „konwencja brukselską").

15 Przepisy jurysdykcyjne w sprawach dotyczących indywidualnych umów o pracę znajdujące się w rozporządzeniu istotnie różnią się od mających zastosowanie w tej dziedzinie przepisów zawartych w konwencji brukselskiej.

16 W konwencji tej jedyny przepis szczególny dotyczący umów o pracę został wprowadzony w 1989 r. Przepis ten znajdował się w tytule II sekcji 2 tej konwencji, dotyczącym jurysdykcji szczególnej, i został dodany jako szczególny przypadek normy jurysdykcyjnej przewidzianej w art. 5 pkt 1 konwencji brukselskiej w sprawach dotyczących umów lub roszczeń wynikających z umowy.

17 Jurysdykcja w sprawach dotyczących indywidualnych umów o pracę regulowana jest w rozporządzeniu odrębną sekcją, czyli sekcją 5 rozdziału II. Sekcja ta, w skład której wchodzą art. 18–21 rozporządzenia, ma na celu zapewnienie pracownikowi ochrony, o której mowa w jego motywie trzynastym.

18 Jak podniosły, a przynajmniej przyznały, Glaxosmithkline i Laboratoires Glaxosmithkline, rządy francuski, niemiecki, włoski oraz Zjednoczonego Królestwa, jak również Komisja Wspólnot Europejskich, z treści przepisów znajdujących się we wspomnianej sekcji 5 wynika, iż przepisy te mają charakter nie tylko szczególny, lecz także wyczerpujący.

19 Z art. 18 ust. 1 rozporządzenia wynika zatem, z jednej strony, że wszelkie spory dotyczące indywidualnych umów o pracę muszą być wnoszone do sądu wyznaczonego zgodnie z zasadami ustalania jurysdykcji przewidzianymi w rozdziale II sekcji 5 tego rozporządzenia oraz, z drugiej strony, że owe zasady ustalania jurysdykcji nie mogą być zmieniane lub uzupełniane przez inne zasady ustalania jurysdykcji określone w tym samym rozporządzeniu, z zastrzeżeniem przypadków, w których bezpośrednio odwołuje się do takich zasad sama sekcja 5.

20 Artykuł 6 pkt 1 rozporządzenia nie wchodzi w zakres rozdziału II sekcji 5 tego rozporządzenia, lecz jego sekcji 2.

21 Sekcja 5 w żaden sposób nie odwołuje się do art. 6 pkt 1 rozporządzenia, w odróżnieniu od art. 4 oraz art. 5 pkt 5 rozporządzenia, których stosowanie zostało wyraźnie zastrzeżone w jego art. 18 ust. 1.

22 Przepis jurysdykcyjny określony w art. 6 pkt 1 rozporządzenia nie stanowi również przedmiotu stosownego postanowienia w ramach wspomnianej sekcji 5, w odróżnieniu od zasady przewidzianej w pkt 3 tego art. 6, dotyczącej powództwa wzajemnego, która została zawarta w art. 20 ust. 2 wspomnianego rozporządzenia.

23 Należy w związku z tym stwierdzić, że wykładnia językowa sekcji 5 rozdziału II prowadzi do wniosku, iż sekcja ta wyklucza jakiekolwiek odwołanie do art. 6 pkt 1 tego rozporządzenia.

24 Tego rodzaju wykładnia znajduje ponadto potwierdzenie w pracach przygotowawczych. Projekt rozporządzenia Rady (WE) w sprawie jurysdykcji i uznawania orzeczeń sądowych oraz ich wykonywania w sprawach cywilnych i handlowych (Dz.U. 1999, C 376 E, s. 1) wskazuje bowiem w odniesieniu do rozdziału II sekcji 5 projektu rozporządzenia, która została przyjęta bez zmian przez prawodawcę wspólnotowego, że „[j]urysdykcja określona w niniejszej sekcji ulega zastąpieniu przez jurysdykcję określoną w sekcji 1 [Postanowienia ogólne] i 2 [Jurysdykcje szczególne]".

25 Rządy: francuski, niemiecki i włoski podnoszą jednakże w swoich uwagach pisemnych, że wykładnia teleologiczna rozporządzenia, uwzględniająca jego cele, mogłaby prowadzić do wniosku, że art. 6 pkt 1 rozporządzenia ma zastosowanie w sprawach dotyczących umów o pracę.

26 Rząd włoski podnosi w związku z tym, że z celu art. 6 pkt 1 rozporządzenia, którym jest uniknięcie ryzyka wydania sprzecznych ze sobą orzeczeń, wynika, iż przepis ten ma zastosowanie do wszelkich rodzajów sporów, a więc również sporów dotyczących umów o pracę.

27 Prawdą jest, że zastosowanie art. 6 pkt 1 rozporządzenia w sprawach dotyczących umów o pracę pozwoliłoby na rozszerzenie na spory dotyczące tej materii możliwości wytaczania przed tym samym sądem powiązanych ze sobą powództw dotyczących wielu pozwanych. Tego rodzaju rozszerzenie, podobnie jak w przypadku rozszerzenia dokonanego bezpośrednio przez prawodawcę wspólnotowego w art. 20 ust. 2 rozporządzenia odnośnie do powództw wzajemnych, byłoby zgodne z ogólnym celem zapewnienia prawidłowego administrowania wymiarem sprawiedliwości, co zakłada poszanowanie zasady ekonomiki procesowej.

28 Z utrwalonego orzecznictwa wynika jednak, że zasady ustalania jurysdykcji należy interpretować w sposób ścisły, a wykładnia wykraczająca poza przypadki wyraźnie przewidziane w rozporządzeniu nie jest dozwolona (zob. w szczególności w odniesieniu do art. 6 pkt 1 rozporządzenia wyroki z dnia 13 lipca 2006 r. w sprawie C-103/08 Reisch Montage, Zb.Orz. s. I-6827, pkt 23 i z dnia 11 października 2007 r. w sprawie C-98/06 Freeport, Zb.Orz. s. I-9319, pkt 35). Jak zostało również wspomniane w pkt 23 niniejszego wyroku, treść przepisów rozdziału II sekcji 5 rozporządzenia wyłącza zastosowanie wspomnianego art. 6 pkt 1 w sporach dotyczących umów o pracę.

29 Ponadto prawidłowe administrowanie wymiarem sprawiedliwości zakładałoby, że możliwość powoływania się na art. 6 pkt 1 rozporządzenia dostępna byłaby, jak w przypadku powództwa wzajemnego, zarówno dla pracodawcy, jak i pracownika.

30 Jednakże tego rodzaju zastosowanie art. 6 pkt 1 rozporządzenia mogłoby wywołać skutki sprzeczne z celem zapewnienia ochrony, czemu w szczególności służyć miało umieszczenie w tym rozporządzeniu odrębnej sekcji dotyczącej umów o pracę.

31 Możliwość powoływania się pracodawcy na art. 6 pkt 1 rozporządzenia mogłaby zatem pozbawić pracownika ochrony, gwarantowanej mu na podstawie art. 20 ust. 1 rozporządzenia, zgodnie z którym to przepisem pracownik może zostać pozwany jedynie przed sądami państwa członkowskiego, na terytorium którego pracownik ten ma miejsce zamieszkania.

32 Co się tyczy możliwości, zasugerowanej przez rządy francuski i niemiecki, dokonania wykładni art. 6 pkt 1 w taki sposób, że jedynie pracownik miałby możliwość powoływania się na ten przepis, to należy stwierdzić, że tego rodzaju możliwość byłaby sprzeczna z brzmieniem przepisów zarówno rozdziału II sekcji 5 tego rozporządzenia, jak również jego art. 6 pkt 1. Ponadto nie istnieje żaden powód, dla którego należałoby ochronną logikę tego rodzaju argumentacji ograniczać jedynie do art. 6 pkt 1 oraz należałoby przyznać, że to pracownik, i tylko on, powinien mieć możliwość powoływania się na wszelkie zasady jurysdykcji szczególnej przewidzianej przez to rozporządzenie, które służą interesom podmiotów prawa. Przekształcenie przez sąd wspólnotowy zasad jurysdykcji szczególnej, których celem jest ułatwienie prawidłowego administrowania wymiarem sprawiedliwości, w zasady jurysdykcji jednostronnej, chroniące stronę uważaną za słabszą, wykraczałoby poza równowagę interesów, którą prawodawca wspólnotowy ustanowił w ramach obowiązującego porządku prawnego.

33 A zatem w świetle obowiązujących przepisów wspólnotowych, wykładnię taką, jaką zaproponowały rządy francuski i niemiecki, trudno byłoby pogodzić z zasadą bezpieczeństwa prawnego, stanowiącą jeden z celów rozporządzenia i wymagającą w szczególności, aby wykładni norm jurysdykcyjnych dokonywać w sposób zapewniający,

zgodnie z motywem jedenastym tego rozporządzenia, wysoki stopień przewidywalności (zob. w szczególności w odniesieniu do wspomnianego art. 6 pkt 1 rozporządzenia, ww. wyroki: w sprawie Reisch Montage, pkt 24 i 25, i w sprawie Freeport, pkt 36).

34 Należy również stwierdzić, że rozporządzenie w obecnej wersji, pomimo wyrażonego w jego motywie trzynastym celu zapewnienia ochrony, nie przyznaje pracownikowi znajdującemu się w sytuacji takiej, jak J.P. Rouard szczególnej ochrony, gdyż, jako strona skarżąca w postępowaniach przed sądami krajowymi, nie może on powołać się na przepis jurysdykcyjny bardziej korzystny, niż ogólna zasada wyrażona w art. 2 ust. 1 tego rozporządzenia.

35 W tych okolicznościach na zadane pytanie należy odpowiedzieć, że zasada jurysdykcji szczególnej przewidziana w art. 6 pkt 1 rozporządzenia nie może mieć zastosowania w sporze wchodzącym w zakres rozdziału II sekcji 5 tego rozporządzenia, dotyczącej norm jurysdykcyjnych mających zastosowanie w sprawach indywidualnych umów o pracę.

W przedmiocie kosztów

36 Dla stron postępowania przed sądem krajowym niniejsze postępowanie ma charakter incydentalny, dotyczy bowiem kwestii podniesionej przed tym sądem, do niego zatem należy rozstrzygnięcie o kosztach. Koszty poniesione w związku z przedstawieniem uwag Trybunałowi, inne niż poniesione przez strony postępowania przed sądem krajowym, nie podlegają zwrotowi.

Z powyższych względów Trybunał (pierwsza izba) orzeka, co następuje:

Zasada jurysdykcji szczególnej przewidziana w art. 6 pkt 1 rozporządzenia Rady (WE) nr 44/2001 z dnia 22 grudnia 2000 r. w sprawie jurysdykcji i uznawania orzeczeń sądowych oraz ich wykonywania w sprawach cywilnych i handlowych nie może mieć zastosowania w sporze wchodzącym w zakres rozdziału II sekcji 5 tego rozporządzenia, dotyczącej norm jurysdykcyjnych mających zastosowanie w sprawach indywidualnych umów o pracę.

Podpisy